

Розділ 1

Джо поховали за три дні після вбивства.

Майя вбралась у чорне, як і належить скорботній удові. Сонце пекло, повне неослабної люті, нагадуючи їй про місяці, проведені в пустелі. Родинний пастор щедро сипав кліше, однак Майя його не слухала. Вона перевела погляд через дорогу на шкільне подвір'я.

Справді, цвинтар навпроти початкової школи.

Майя проїжджала тут бозна-скільки разів, ліворуч — кладовище, праворуч — початкова школа, але ніколи не зауважувала, наскільки ж дивне таке розташування, навіть неприємне. Цікаво, що ж було першим — шкільний двір чи кладовище? Хто саме вирішив звести школу біля цвинтаря — чи навпаки? Чи взагалі мало бодай якесь значення таке зіткнення кінця життя і його початку, чи, може, це до певної міри навіть доречно? Смерть настільки близько, завжди, на відстані подиху, тож, можливо, мудро знайомити дітей із цим явищем змалечку.

Тож Майя морочила собі голову подібними дурощами, дивлячись, як труна Джо зникає в землі. Відволіктись. Це необхідно. Пережити це.

Від чорної сукні свербіла шкіра. За останні десять років Майя відвідала більше сотні поховань, але наразі вона вперше зобов'язана надягти чорне. Нестерпно.

Праворуч від неї стояли родичі Джо: мати Джудіт, брат Ніл, сестра Керолайн, — виснажені від горя та спеки. Ліворуч

нетерпляче посмикувалася, чіпляючись за руку Майї, як за мотузку, її (та Джо) дворічна дочка Лілі. Один зі стереотипів батьківства говорить, що інструкції до дітей не видають. Сьогодні це видавалося справедливим як ніколи. Майя розмірковувала, як треба поводитись у таких ситуаціях? Залишити дворічну дочку вдома чи взяти її на похорон батька? Такі теми не порушувалися на веб-сайтах для матусь про все на світі. У нападі гніву й жалю до себе Майя мало не запостила своє питання онлайн: «Усім привіт! Мого чоловіка нещодавно вбили. Мені брати дворічну дочку з собою на цвинтар чи лишити її вдома? О, і як краще її вбрати? Дякую!»

На похорон прийшли сотні людей, і десь у затьмареному куточку її мозку спливла думка, що Джо б утішився. Джо любив людей. Люди любили Джо. Але, звісно ж, однією популярністю такий натовп не пояснити. Плакальників засмоктувала жадлива спокуса бути поблизу трагедії: холоднокрівно застрелено молодого чоловіка, чарівного спадкоємця багатії родини Буркетт — і чоловіка жінки, втягнутої в міжнародний скандал.

Лілі охопила ногу матері обома руками. Майя схилилася до неї й прошепотіла:

— Сонечку, потерпи ще трохи, гаразд?

Лілі кивнула, проте притислась іще сильніше.

Майя виструнчилася знову, розгладила позичену в Ейлін чорну сукню, від якої свербіло тіло. Джо не хотів би, щоб вона вдягала чорне. Йому завжди більше подобалося бачити її у формі, яку вона носила ще тоді, як була капітаном армії США Майєю Стерн. Вони вперше зустрілися на благодійницькому вечорі, влаштованому родиною Буркетт; Джо, вбраний у смокінг, підійшов просто до неї, хвацько всміхнувся (Майя не до кінця розуміла, що означає «хвацько», аж поки не побачила цю усмішку) і сказав: «Ого, а я думав, що заводити мають *чоловіки* у формі».

Це була паршива фраза для знайомства, достатньо паршива, щоби розсмішити її, а такому, як Джо, більшого й не треба. Господи, яким же він був красенем. Цей спогад навіть зараз викликав у неї посмішку, серед цієї задушливої вологої

спеки, так близько до його мертвого тіла. За рік після того випадку Майя та Джо одружилися. Доволі скоро з'явилася Лілі. А тепер вона ховає свого чоловіка, батька своєї єдиної дитини, наче хтось поставив запис їхнього спільного життя на швидкісну перемотку.

Багато років тому батько Майї сказав:

— Усі історії кохання закінчуються трагічно.

Майя похитала головою й відповіла:

— Боже, тату, це безжалісно.

— Так воно і є: або ти розлюбиш людину, або, якщо тобі й справді сильно пощастить, проживеш достатньо довго, щоби спостерегти смерть своєї половинки.

Майя наче наяву бачила свого батька за другим кінцем столу, укритим жовтавим пластиковим ламінатом «Форміка», у їхньому будинку в Брукліні. На ньому був звичний кардиган (не лише військові — усі професії мають свій варіант уніформи), поряд із ним — стос есе студентів коледжу, які чекали його оцінок. Вони з мамою померли багато років тому, з різницею в кілька місяців, але, правду кажучи, Майї досі було важко сказати, до яких саме трагедій належала їхня історія кохання.

Пастор провадив далі, а Джудіт Буркетт, мати Джо, учепилася в руку Майї міцним потиском горя.

— Це навіть гірше, — пробуркотіла стара жінка.

Майя не перепитувала. Вона не потребувала пояснень. Джудіт Буркетт удруге ховала дитину: уже двох із трьох її синів не стало; вважалось, що один загинув від нещасного випадку, а другого вбили. Майя глянула на свою дитину, на маківку Лілі, і подумки спитала себе: як мати може жити з таким горем?

І, немов знаючи думки Майї, стара прошепотіла:

— Усе ніколи не буде добре, — ці прості слова різали повітря, ніби серп женця. — Ніколи.

— Це я винна, — промовила Майя.

Вона не збиралася цього казати. Джудіт подивилася на неї.

— Я мусила б...

— Ти нічого не могла вдіяти, — відповіла Джудіт. Однак голос її звучав дивно. Майя зрозуміла, бо інші, мабуть, думали

так само. Майя Стерн урятувала стільки життів. Чому ж вона не зуміла врятувати власного чоловіка?

— Попіл до попелу...

Овва, невже пастор справді завів цю старомодну тему? Чи, може, Майї це просто здалося? Вона була неухважною. Як і завжди на похороні. Вона надто часто опинялася поряд зі смертю, тож виснувала, що найкращий спосіб пережити процес поховання — заціпеніти. Ні на чому не зосереджуватися. Нехай все те, що видно й чути, розмиється настільки, щоб стати невпізнаваним.

Труна Джо вдарилась об землю, і відлуння цього звуку надовго зависло в непорушному повітрі. Джудіт нахилилася до невістки й низько застогнала. Майя зберігала військову поставу: голову тримала високо, спину — прямо, плечі відведені назад. Вона нещодавно прочитала одну з тих статей про самопомогу, якими часто діляться в розсилках, про «сильні пози» і те, як вони впливають на подачу себе. Військові знали на цьому ласому шматочку поп-психології задовго до того, як це стало загальноновживаним. Якщо ти солдат, то струнку стоїш не тому, що це гарно виглядає. Ти виструнчуєшся, бо, на певному рівні, це дає тобі силу, або ж, що не менш важливо, тоді всім здаєшся сильнішим — і товаришам, і ворогові.

На мить Майя подумки повернулася до парку — блиск металу, звуки пострілів, Джо падає, її сорочка захляпана кров'ю, крізь темряву пробивається далеке світло вулиць, тьмяне саяво...

«Допоможіть... прошу... хто-небудь... мій чоловік...»

Вона заплющила очі й відігнала спогади.

«Тримайся, — сказала собі. — Просто переживи це».

І вона пережила.

Надійшла черга гостей.

Дві нагоди, за яких гості вишиковуються в чергу до господарів, — це похорон і весілля. У цьому факті, мабуть, має бути щось пікантне, але Майя не уявляла, що саме.

Вона й гадки не мала, скільки людей пройшло повз неї, але це тривало годинами. Жалобники дедалі більше напірали, це скидалося на сцену з фільму про зомбі, коли вбиваєш одного, а на тебе вже повзуть інші.

Аби тільки вони рухалися далі.

Більшість неголосно промовляли: «Прийміть мої співчуття». І це було найкраще, що вони могли сказати. Інші говорили забагато. Заводили про те, як це все трагічно, яка втрата, як місто котиться до пекла, як і їх колись грабували під дулом пістолета (правило перше: ніколи не говорити про себе в такій ситуації), висловлювали сподівання, що поліція підсмажить тих звірів, які це зробили, що Майї пощастило, бо про неї, мабуть, піклується Бог (швидше за все, малось на увазі, що Богові на Джо було здебільшого начхати), що завжди є якийсь план, як і в усього, є причина (це диво, що вона нікому з них не зарядила в обличчя).

Родина Джо виснажилася, їм довелося присісти десь посередині черги. Не Майї. Вона постійно стояла, дивилася їм у вічі й зустрічала кожного жалобника міцним потиском руки. Тонкою, а деколи і не дуже, мовою тіла вона давала відсіч тим, хто виражав свій сум через обійми чи поцілунки. В їхніх словах зяяла порожнеча, однак Майя уважно слухала, кивала, казала «Спасибі, що прийшли» доволі щирим тоном, а потім вітала наступного в черзі.

Інше непохитне правило черги гостей на похороні — не говорити багато. Короткі банальності добре пасують до ситуації, бо значно краще сказати щось невинне, аніж образливе. Якщо відчуваєте потребу висловитися, краще коротко згадайте про померлого щось хороше. Ніколи не робіть того, що зробила тітка Джо, Едіт. Не ридайте істерично, не приєднуйтеся до тих театральних жалобників: «Погляньте на мене, я так страждаю». І ніколи не говоріть удові жакливих дурниць на кшталт: «Бідолашна дівчинко, спочатку твоя сестра, тепер — чоловік».

Світ на мить зупинився, коли тітка Едіт озвучила ті речі, про які інші тільки думали, особливо зважаючи на присутність

юного племінника Майї, Деніела, та молодшої племінниці Алекси. Кров загула у венах Майї, і їй знадобилися неабиякі зусилля, щоб не простягнути руку, не схопити тітку Едіт за горло й не вирвати голосові зв'язки.

Натомість Майя доволі щиро відповіла: «Дякую, що прийшли».

Шестеро колишніх товаришів Майї по заgonу, серед яких був і Шейн, трималися трохи осторонь, наглядаючи за нею. Це їхня робота, хотіли вони того чи ні. Обов'язок охороняти, здавалось, ніколи не закінчувався, коли вони були разом. Товариші не стали в чергу. Надто розумні для цього. Вони її мовчазні охоронці, як завжди, і тільки їхня присутність цього жахливого дня хоч якось її втішала.

Час від часу Майї здавалося, що вона чує далекий сміх своєї дочки (її давня подруга Ейлін Фінн відвела Лілі на майданчик біля школи через дорогу), але це, мабуть, була лише гра уяви. Дитячий сміх у таких обставинах звучав водночас непристойно й життєствердно: вона хотіла його чути, і це було нестерпно.

Деніел та Алекса, діти Клер, підійшли останніми.

Майя обійняла їх, як завжди, прагнучи захистити від усього поганого, що могло статися. Едді, її зять... Він же зять? Як ще назвати чоловіка, який був одружений із твоєю сестрою до того, як її вбили? «Екс-зять» більше пасувало б до розлучення. Може, кажуть «зять у минулому»? Чи таки просто «зять»?

Ще трохи маячні, аби лиш відволіктись.

Едді нерішуче підійшов. На його обличчі бритва подекуди пропустила острівки щетини. Едді поцілував Майю в щоку. Запах ополіскувача та м'ятних цукерок достатньо сильний, щоби перекрыти інші можливі запахи, але знову ж таки — хіба не в цьому їхня суть?

— Мені бракуватиме Джо, — пробурмотів Едді.

— Я знаю, Едді. Ти йому дуже подобався.

— Якщо ми можемо чимось допомогти...

«Можеш краще дбати про своїх дітей», — подумала Майя, однак її звичний гнів на нього вже минув, здувся, наче дірявий надувний човен.

— У нас усе добре, дякую.

Едді промовчав, ніби вмів читати її думки, а може, у цьому випадку і справді прочитав.

— Вибач, що пропустила твою останню гру, — сказала Майя Алексі. — Але завтра я неодмінно прийду.

Раптом усім трьом стало зовсім ніяково.

— О, ти не мусиш цього робити, — сказав Едді.

— Нічого. Мені не завадить відволіктись.

Едді кивнув, забрав Денієла та Алексу й рушив із ними до авто. Алекса озирнулася на неї. Майя підбадьорливо їй посміхнулася. *«Нічого не змінилося, — говорила ця посмішка. — Я все одно буду поруч із тобою, як обіцяла твоїй матері».*

Майя дивилася, як родина Клер сідає до машини. Денієл, товариський чотирнадцятилітній підліток, сів на передне сидіння. Алекса, якій було лише дванадцять, примостилася позаду, сама. Відколи померла їхня мати, здавалося, що вона постійно зіщулюється, наче готується до нового удару. Едді помахав Майї, втомлено їй посміхнувся й сів за кермо.

Майя чекала й дивилась, як авто повільно від'їздить. Коли вони поїхали, жінка помітила, як трохи на відстані стоїть, прихилившись до дерева, детектив відділу вбивств поліції Нью-Йорка, Роджер Кірс. Навіть сьогодні. Навіть зараз. Їй захотілося підійти й влаштувати з ним сварку, вимагаючи відповідей, однак Джудіт знову взяла її за руку.

— Я б хотіла, щоб ви з Лілі поїхали з нами до Фернвуда.

Родина Буркетт завжди називала свій дім на ім'я. Це, мабуть, мало б стати ключем до того, що могло б із неї вийти, якби вона одружилася з чоловіком із цієї родини.

— Дякую, — сказала Майя, — але я думаю, що Лілі краще буде вдома.

— Для неї краще бути з рідними. Для вас обох.

— Я вам вдячна.

— Я серйозно. Лілі завжди буде нашою онукою. А ти завжди будеш нашою дочкою.

Джудіт стиснула її руку, ніби підкреслюючи сказане. Дуже мило з її боку промовити усе так, наче вона читала текст із телесуфлера на одному з благодійних прийомів, але це була неправда — принаймні щодо Майї. Усіх, хто одружувався з кимось із Буркеттів, сприймали не інакше, як стороннього, якого просто терплять.

— Іншого разу, — сказала Майя. — Певна, ви мене розумієте.

Джудіт кивнула й байдуже обійняла її. Те ж саме зробили брат та сестра Джо. Вона дивилася на їхні розбиті фігури, поки вони крокували до лімузинів, які мали відвезти їх до маєтку Буркетт.

Її колишні колеги досі були тут. Вона зустрілась очима з Шейном і легенько кивнула. Вони все зрозуміли. Вони навіть не розійшлися, радше непомітно зникли, переконавшись, що нікого не потурбують. Більшість із них досі служили. Після випадку на кордоні Іраку та Сирії Майї «запропонували» почесну відставку. Вона не бачила іншого виходу, тому погодилася. Тож зараз замість того, щоб командувати новобранцями або ж принаймні навчати їх, капітан у відставці Майя Стерн, на деякий час — обличчя нової армії, давала уроки польотів в аеропорту Тетерборо в північному Нью-Джерсі. Іноді бувало непогано. Однак здебільшого вона сумувала за службою більше, ніж могла собі уявити.

Нарешті Майя залишилась одна біля купи землі, що скоро вкриє її чоловіка.

— О Джо... — промовила вголос.

Майя спробувала відчутти його присутність. Вона намагалася робити це раніше, на численних похоронах — побачити, чи зможе відчутти сліди життєвої сили після смерті, але, як завжди, — нічого. Дехто вірив, що якась мала частинка життя повинна залишитися, що енергія та рух ніколи не зникають повністю, що душа безсмертна, що матерію неможливо навіки знищити і так далі. Може, це й було правдою, але чим